

**ZAOSTŘENO
NA ŽENY**

S

37. JEDNOU MĚSÍČNĚ

Milionům zaměstnanců se v práci každý měsíc připomene, že jsou ženy, bez ohledu na jejich kvalifikaci nebo pracovní výkonnost. Částky na jejich výplatních páskách jsou totiž průměrně o 18 procent nižší než v případě mužů.

A

SEXISTICKÉ POSTOJE

CÍLE: uvědomit si rozdíly postavení žen a mužů ve společnosti a v zaměstnání

ČAS: 15 minut

POMŮCKY: papír, psací potřeby

POSTUP: Čtete otázky, na které studenti písemně odpovídají pouze ANO/NE (ANO – souhlasím s výrokem, NE – nesouhlasím s výrokem). Své odpovědi zaznamenávají na papír k číslům otázek (např. 1. Ano, 2. Ne...).

Správné odpovědi: „ANO“ pouze u otázek č. 15, 20, 25 a 30, ostatní NE.

REFLEXE: Probíhá při kontrole správnosti otázek. Každý student si spočítá správný počet odpovědí. Následuje diskuse nad nejasnými otázkami. Proč žáci odpověděli právě takto? Jaké k tomu měli důvody?

ZDROJ: Novák, T.: Otestuje si svou duši. Grada, Praha 2005.

PRACOVNÍ LIST:

1. Muži mají v průměru vyšší IQ než ženy.
2. Muži jsou v průměru vzdělanější než ženy.
3. Schopnost abstraktního myšlení je vyšší u mužů než u žen.
4. Ženy hůře snášejí bolest než muži.
5. Muži mají rozvinutější specifické intelektové schopnosti (např. hudební talent, talent pro cizí jazyky aj.).
6. Ve špičkovém managementu se ve světě uplatní pouze muži.
7. Ženy jsou fyziologicky méně vybaveny prožívat sexuální potěšky. I proto musí být zákonitě v sexu pasivnější než muži.
8. Ženy jsou psychicky méně odolné než muži.
9. Žena ženě nejlépe rozumí.
10. Muž muži nejlépe porozumí.
11. Ženy páchají častěji sebevraždu než muži.
12. Ženy mají více úrazů při práci v domácnosti než muži.
13. Ženy nemají technickou představivost.
14. Ženy nejsou schopny zvládnout některé civilní profese.
15. Ženy jsou častěji nemocné než muži.
16. Nižší průměrné platy žen jsou důsledkem jejich objektivně nižšího pracovního nasazení, než projevují muži.
17. Ženy jsou méně ctižádostivé než muži, a proto se i méně v životě uplatňují.
18. Každá žena musí mít manžela, který za ni řeší různé věci.
19. Ženy žijí kratší dobu než muži.
20. Holčičky začínají mluvit dříve než chlapci.
21. Ženy jsou více zaměřeny na sebe a na svůj prospěch. Lze říci, že jsou výrazně ješitnější než muži.
22. Ženy odolávají stresu méně, v krajním případě někdy snad stejně jako muži.
23. Muž nemá šanci, aby mu po rozvodu bylo svěřeno dítě. O zmaření takové šance se postará „ženská mafie“.
24. „Ženská mafie“, tj. snaha žen vyhovět jedné druhé (často proti mužům) jen proto, že dotyčná je žena, se projevuje častěji než obdobná varianta „mafie mužské“.
25. Ženy obecně vnímají partnerské problémy v páru dříve než muži.
26. Muži projevují vyšší zájem o sebevzdělávání než ženy.
27. Ženy mají více nadpřirozených schopností než muži.
28. Je pravděpodobnější, že první pohlavní styk prožije dívka s náhodným, nikoli stálým partnerem.
29. Je pravděpodobnější, že první pohlavní styk prožije chlapec se stálou, nikoli náhodnou partnerkou.
30. Ženy pronesou za den více slov než muži.

POSTAVENÍ ŽEN A MUŽŮ V ZAMĚSTNÁNÍ

Na českém trhu práce dochází k diskriminaci žen. Rovné příležitosti pro ženy a muže na trhu práce nejsou – na tom se shodnou ženy i muži, zaměstnanci i zaměstnavatelé. Nejedná se o vykonstruovaný problém, ale o realitu.

Koncept rovných příležitostí pro muže a ženy spočívá ve snaze zajistit rovné postavení žen a mužů (nejen) na pracovním trhu na základě předpokladu, že všichni – ženy i muži – mají stejné právo rozvíjet své schopnosti a na základě svého uvážení se účastnit ekonomického, politického a sociálního života. Neměly by jim být kladeny překážky v podobě genderových (čti džendrových) stereotypů odkazujících ženy a muže do více či méně striktně vymezených rolí, mezi nimiž často neexistuje možnost „přestupu“. Obecně se **genderová rovnost vztahuje k rovnosti v právech a povinnostech žen a mužů**, tzn. rovné příležitosti se týkají stejně tak žen, jako mužů. Diskriminaci mužů lze vysledovat například v případě čerpání rodičovské dovolené muži nebo v případě péče o dítě po rozvodu.

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Zaměstnanost českých žen je vysoká: v roce 2004 tvořily 44,2% všech ekonomicky aktivních lidí; na zkrácený úvazek pracovalo 8,3% žen oproti 2,3% mužů (zdroj ČSÚ).

Nezaměstnaných žen bylo v roce 2004 v ČR 9,9%, mužů 7,0%.

Příjmy žen byly v roce 2003 (kdy ČSÚ naposledy dělal průzkum) obecně o 26% nižší než příjmy mužů.

Z výzkumu, který provedl v roce 2003 Sociologický ústav Akademie věd ČR (dále jen SoÚ), vyplývá, že „s výjimkou práce na zkrácený úvazek existuje na českém trhu práce vyšší poptávka než nabídka sledovaných forem práce“, které přispívají k úspěšnému slaďování rodinného a pracovního života.

VEDOUcí FUNKCE

Ženy tvoří 27,8% mezi zákonodárci, vedoucími a řídicími pracovníky (ČSÚ, 2005).

Ženy-výzkumnice tvoří (výzkum *Women in Industrial Research* iniciovaný Evropskou komisí) ve státech EU pouze 15% všech pracovníků v průmyslovém výzkumu. V Německu a Rakousku zastávají ženy méně než 10% pozic ve sledované skupině. Zastoupení žen v těchto oborech zůstává nízké i přesto, že se zvyšuje počet žen studujících technické vědy a inženýrství. V roce 2000 tvořily ženy v zemích EU 41% vysokoškolských studentů přírodních věd, matematiky a informatiky a 20% studentů inženýrských oborů a stavebnictví. Podle nejnovějších statistik se zvyšuje také počet žen, které získají titul PhD. Jejich zastoupení je podle oborů následující: 50% biologie, 30% matematika, 27% přírodní vědy, 20% inženýrství a 19% informatika.

PRÁVNÍ ÚPRAVA

Vedle Zákoníku práce, který obsahuje paragrafy týkající se zákazu diskriminace na základě pohlaví, včetně zákazu mobbingu či sexuálního obtěžování, se diskriminací v zaměstnání, tedy i možností přístupu k zaměstnání, zabývá také zákon o zaměstnanosti, jehož novela je v platnosti od 1. října 2004.

PRŮZKUM

V roce 2003 SoÚ provedl průzkum veřejného mínění o postavení žen na trhu práce. Podle tohoto průzkumu si „**většina české populace (77% celkem, respektive 88% žen a 65% mužů) myslí, že při srovnání postavení mužů a žen na trhu práce je jasné, že ženy obecně nebo některé skupiny žen jsou znevýhodněny**“.

Ve srovnání s předchozím průzkumem (1995) dochází SoÚ k závěru, že „mezi muži i ženami výrazně vzrostla míra vnímání genderových nerovností na trhu práce v období mezi lety 1995–2003“.

Příčiny a důvody nerovného postavení žen a mužů na trhu práce:

- **genderové stereotypy** (ve vzdělávání a výchově, při volbě studijního zaměření a povolání) a tradiční role připisované ženám a mužům (např. žena je v první řadě matkou, otec živitelem), a to i v oblasti zaměstnání (muž nemůže být asistentkou, žena je potenciální matkou, a proto není výhodné ji přijmout či poskytnout jí školení nebo ji povýšit), s tím souvisí i nedostatek rolových modelů;

- **koncentrace žen a mužů v určitých typech zaměstnání a na různých úrovních, přičemž možnosti žen jsou omezenější než možnosti mužů (horizontální segregace)** a nepopularita tzv. feminizovaných zaměstnání a s nimi souvisejících nízkých příjmů;
- nízká informovanost o právech a povinnostech zaměstnance/kyně a zaměstnavatele vyplývající z české legislativy a týkající se rovného zacházení;
- nízká míra uplatňování legislativy a práv z ní vyplývajících; platí nejen v případě diskriminovaných osob, odborových svazů a zaměstnavatelů, ale i soudů a úřadů práce;
- vyšší nezaměstnanost žen (až o 5 %), problematická je situace zejména v regionech postižených dlouhodobou nezaměstnaností;
- **vertikální segregace** trhu práce: nízká reprezentace žen v rozhodovacích pozicích – jak v ekonomice, tak v politické oblasti (v Poslanecké sněmovně je 15 % žen, v Senátu pouhých 11 %; na úrovni krajů je 12 žen z celkového počtu 129 radních, mezi hejtmanky není ani jedna žena; do Evropského parlamentu bylo zvoleno celkem 5 žen z 24 českých poslanců); ve tvorbě politik na úrovni ministerstev obecně platí, že na vysokých vlivných postech, jako jsou pozice náměstků, ředitelů odborů a ředitelů resortních institucí, převažují muži; podobně je tomu i v soukromé sféře: na vysokých manažerských pozicích, ve správních radách a mezi řediteli podniků najdeme jen hrstku žen;
- nedostatečná nabídka strategií ke sladění osobního, respektive rodinného, a pracovního života, např. co se týká pracovní doby (práce z domova, teleworking, flexibilní pracovní doba, sdílené pracovní místo, péče o děti na pracovišti apod.);
- nedodržování zákonem daného principu stejné mzdy pro muže a ženy za stejnou práci nebo za práci stejné hodnoty;
- nedostatek vzorů: osob „nedodržujících“ tradiční role nebo stereotypy a zároveň respektovaných ve své pozici;
- nedostatek respektu politické reprezentace, ale i topmanagementu firem a institucí privátní sféry k rovným příležitostem jako ke klíčové složce ekonomického rozvoje a demokracie;
- nedostatek firem a institucí, které převzaly ze své mateřské firmy politiku rovných příležitostí a/nebo diversity jako podstatnou součást rozvoje lidských zdrojů a klíče k loajalitě zaměstnanců a ekonomickému růstu;
- diskriminace žen v jazyce (např. inzeráty hledající asistentku a ředitele).

VYSVĚTLENÍ POJMŮ:

Diskriminace na základě pohlaví – přímá – Situace, kdy je se zaměstnancem zacházeno hůře kvůli jejímu nebo jeho pohlaví (např. v inzerátech typu „přijmeme muže na místo ředitele“).

Diskriminace na základě pohlaví – nepřímá – Situace, kdy zákon, politika nebo praxe, které se jeví na první pohled jako neutrální, mají neadekvátně negativní vliv na příslušníky jednoho pohlaví (např. zaměstnavatel rozhodne, že zaměstnanci na částečný úvazek nemají nárok na penzijní připojištění, které hradí zaměstnancům na plný úvazek; protože ale na částečný úvazek pracují téměř výhradně ženy, toto opatření působí diskriminačně proti nim).

Gender – koncept, který odkazuje na sociální rozdíly a role (v protikladu k biologickým rozdílům) mezi muži a ženami. Genderové postavení je naučené, může se měnit v čase. Může existovat v různých variantách i v rámci jedné kultury, často se ale liší zejména mezi kulturami.

Gender mainstreaming – snaha o systematické prosazování priorit a potřeb žen a mužů ve všech druzích politik a opatření s cílem dosáhnout rovnosti žen a mužů. Gender mainstreaming a s ním související pozitivní akce a také realizace projektů prosazujících rovné příležitosti jsou hlavním nástrojem prosazování politiky rovných příležitostí pro muže a ženy v Evropské unii.

Gender(ová) role – soubor zjevných i skrytých předpisů platných pro chování a jednání žen a mužů a vztahů mezi nimi. Ženám a mužům jsou v rámci genderových rolí připisovány různé práce, hodnoty, povinnosti a odpovědnosti. Genderové role se vytvářejí a utvrzují zejména v oblasti rodiny, vzdělávacího systému, zaměstnání a celospolečenských norem a hodnot.

Genderová rovnost – koncept zahrnující právo všech lidských bytostí na rozvoj svých osobních schopností a možnost rozhodování neomezenou přísnými genderovými rolemi; rozdílné chování, cíle a potřeby žen a mužů jsou brány v úvahu a jsou srovnatelně hodnoceny.

Kvóty – opatření s cílem napravit předcházející nerovnost obvykle ve vztahu k rozhodovacím pozicím nebo k přístupu ke školení či zaměstnání, které definuje určitý podíl míst pro určitou skupinu. Jedná se o jednu z forem afirmativních/positivních opatření (např. některé politické strany v zemích EU uplatňují kvóty na kandidátních listinách tzv. zipovým systémem, tzn. že se na nich střídá vždy žena a muž. Na jiných kandidátkách může být 40 % žen, 40 % mužů a zbytek ponechán „volné soutěži“).

Neviditelné bariéry – Jde o tradiční postoje, předpoklady a hodnoty, které brání posílení pozic žen v plné účasti na životě společnosti. Pojem „neviditelný strop“ se používá specificky pro označení překážek v rámci organizací, kde dominují muži. Překážky ženám znemožňují postup na vyšší pozice.

Rovné příležitosti pro ženy a muže – absence překážek pro účast na ekonomickém, politickém a sociálním životě na základě pohlaví.

Stejná odměna za práci stejné hodnoty – stejná odměna za práci, které je připisována stejná hodnota bez diskriminace podle pohlaví nebo stavu, a to ve vztahu ke všem aspektům odměny a platových podmínek.

TEXT PŘIPRAVILA:

Alena Králíková – Gender studies, o. p. s.

ODKAZY A KONTAKTY:

Český helsinský výbor, Ostrovského 253/3, Praha 5	www.helcom.cz
Gender Studies, o. p. s.	www.rovneprilezitosti.cz , www.genderstudies.cz
Gender on-line	www.genderonline.cz
Genderové informační centrum Nora, o. p. s.	www.gendernora.cz
Informační portál: Feminismus.cz	www.feminismus.cz
Ministerstvo práce a sociálních věcí	www.mpsv.cz
Sociologický ústav Akademie věd ČR – oddělení Gender & sociologie	www.soc.cas.cz/departments/cz/4/42/Gender-sociologie.html
Výzkumný ústav práce a sociálních věcí	www.vupsv.cz
WomenWatch – Information and Resources on Gender Equality and Empowerment of Women	www.un.org/womenwatch

38. KAŽDÁ ČTVRTÁ

Muž jdoucí po ulici napadne každou čtvrtou ženu, kterou potká. Zdá se vám to absurdní? Za zavřenými dveřmi britských domácností je to normální. Každá čtvrtá žena je zde obětí domácího násilí.

STROM

CÍLE: pochopit složitost problému, uvědomit si šíři jeho vnějších podob a výrazů

ČAS: 20–30 minut

POMŮCKY: list papíru, pastelky, voskovky a fixy, pro každou skupinu arch balicího papíru

POSTUP: Studenti pracují nejprve samostatně. Na list papíru si každý tužkou nakreslí strom s košatou korunou s mnoha větvemi, kmenem a bohatými kořeny. Na kmen napíše slova „Násilí na ženách“, na výhonky kořenů důvody, které podle jeho názoru k násilí vedou, a do větví stromu důsledky. Po určité době vytvoří studenti skupiny po 4–5 a své poznatky prodiskutují. Polovina skupin pak na balicí papír nakreslí nový strom, na jehož kmenu bude nápis „Násilí na ženách – AGRESOR“, na výhoncích kořenů důvody, které vedou agresora k násilí, a na větvích důsledky jeho počínání. Druhá polovina skupin vytvoří strom s nápisem „Násilí na ženách – OBĚŤ“, na výhonky kořenů napíše důvody, které vedou k tomu, že se ženy stávají oběťmi, a do větví důsledky tohoto stavu. Výsledek své práce studenti namalují na arch balicího papíru, vyvěsí ve třídě a představí.

REFLEXE: Probíhá při prezentaci práce jednotlivých skupin. Měla by vést k poznání, že problém násilí na ženách je složitý a týká se příliš mnoha žen na to, aby se o něm dalo mluvit jako o okrajovém jevu.

ZDROJ: Belz, H., Siegrist, M.: Klíčové kompetence a jejich rozvíjení. Portál, Praha 2001 (upraveno).

DOMÁCÍ NÁSILÍ

Pojmem domácí násilí označujeme fyzické, sexuální, psychické a ekonomické násilí, ke kterému dochází mezi blízkými osobami. Toto násilí je opakované a má vzrůstající tendenci. Objevuje se mezi lidmi všech úrovní sociálního postavení, nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci, rase či příslušnosti k etnickým skupinám.

Většinu obětí domácího násilí tvoří ženy (95%), přičemž pachatelé jsou současní nebo bývalí partneři. Studie ve světě říkají, že obětí domácího násilí je každá čtvrtá až každá třetí žena. Podle jediné reprezentativní studie v ČR na téma domácí násilí zažije některou z forem domácího násilí během svého života 38% žen v ČR. (Zdroj: Sociologický ústav Akademie věd ČR, 2003)

Přesné statistiky o domácím násilí v ČR neexistují a nemáme ani údaje, kolik žen bylo svým partnerem zavražděno. Policie vede jen statistiku trestných činů podle §215a a celkovou statistiku vražd, kde ovšem nerozlišuje důvody, zda šlo o domácí násilí, nebo jiné příčiny.

Specifika domácího násilí :

- pachatel i oběť jsou blízké osoby, v domácím násilí tak hraje roli citová blízkost, ale i ekonomická závislost;
- násilí se odehrává v soukromí a beze svědků (jedinými tichými svědky bývají děti, a to až v 95% případů domácího násilí);
- pachatel bývá násilný jen ke své oběti, navenek je milý, pozorný, má „dvojí tvář“; násilí se nedopouští v důsledku „nezvládnutí“ agrese, ale protože má pocit, že má na takové chování „nárok“;
- k domácímu násilí dochází opakovaně, od zcela nenápadných projevů jako psychické znevažování, ponižování přes kontrolu a postupně nabývá na intenzitě – jak v četnosti, tak v závažnosti útoků;
- k domácímu násilí dochází v cyklech: znamená to, že se střídají období vzrůstání napětí a násilí, období omluv „s květinami“ a usmířování, období relativního klidu a opětovného narůstání tenze a násilí.

Formy domácího násilí:

- **psychické násilí:** nadávky, bezdůvodné obviňování, pokořující poznámky, ponižování, zesměšňování, odepírání spánku, jídla, vyhrožování sebevraždou, sociální izolace – zákaz návštěv příbuzných, sledování telefonátů, nečekané kontroly, sledování;
- **fyzické násilí:** facky, rány pěstí, kopance, škrčení, smýkání, tahání za vlasy, ohrožování zbraní;
- **ekonomické násilí:** vytváření ekonomické závislosti na partnerovi, např. omezení přístupu k penězům, přidělování peněz po malých částkách a jejich přesné vyúčtování, nucení posílat peníze na konto partnera, zákaz pracovat;
- **sexuální násilí:** nucení k sexu násilím nebo výhrůžkami, nucení k nepříjemným sexuálním praktikám, znásilnění.

ROZDÍL MEZI DOMÁCÍM NÁSILÍM A HÁDKOU

Domácí násilí nelze zaměňovat s partnerskou hádkou nebo s „manželskou rozepří“. Při hádce totiž proti sobě stojí dvě rovnoprávné osoby, které si vyměňují názory. V případech domácího násilí ale proti sobě stojí pachatel, který používá moc a kontrolu, a oběť, která má strach – obává se trestu a napadení.

PROČ ŽENA NEODEJDE?

Často ženy nechtějí ukončit vztah, chtějí jen zastavit násilí. Mají k partnerovi stále citovou vazbu a stále doufají, že se změní. Svou roli hraje i strach z napadení, ekonomická závislost; ženy hledají vinu v sobě, chtějí zachovat dětem rodinu, trpí pocity bezmoci a beznaděje, mají pocit, že únik není možný, nechtějí přiznat okolí, že zažívají násilí. Samotný odchod často situaci neřeší – násilný partner má tendenci získat ztracenou kontrolu nad obětí.

CHARAKTERISTIKA PACHATELE DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Neexistuje typický násilník ani typická oběť. Pachatelé pocházejí ze všech socioekonomických vrstev a úrovní vzdělání. Mají však určité společné charakteristiky:

- mají nízké sebevědomí a trpí pocitem ohrožení;
- mají extrémní potřebu vše kontrolovat, jsou krajně majetnickí a žárliví;
- popírají násilí, mají pocit, že mohou partnerku kontrolovat a „vychovávat“.

Příčiny násilí:

- ve společnosti přetrvávající stereotypy, které si předáváme, např. že muž má právo určovat, kontrolovat, žena musí poslouchat;
- výchova: násilí je naučené chování, děti mají tendenci opakovat chování svých rodičů, zažily např. neúctu k ženám, naučily se, že násilí je „dobré“ řešení konfliktů;
- narůstající stres, frustrace, agresivita, vztek (neznamená to, že vztek někoho opravňuje udeřit, vztek se dá kontrolovat);
- porucha osobnosti.

Řešení problému:

- změna ve společnosti, která přestane násilí tolerovat (a tak je de facto posilovat);
- výchova:
 - u dívek: vážit si sama sebe, posilovat sebevědomí;
 - u chlapců: nestydět se za své city, naučit se zvládat vztek, silný muž není ten, který je agresivní, ale ten, který respektuje druhé a nemá potřebu je kontrolovat.

DOMÁCÍ NÁSILÍ JE TRESTNÝ ČIN

Od 1. 6. 2004 vstoupila v platnost novela trestního zákona, kde je nový paragraf 215a – týrání osoby žijící ve společně obývaném domě nebo bytě. Trestnými činy jsou i: týrání svěřené osoby, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, vydírání, útisk, násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci, znásilnění, vražda. **Od 1. 1. 2007 bude možné vykázat pachatele domácího násilí ze společného obydlí na 10 dnů, což je velmi důležité.** V současné době přivolaná policie může pouze trestný čin zprotokolovat, ale po jejím odchodu pachatel a oběť zůstávají ve stejném bytě a pachatelův vztek se často ještě znásobí. Nejen proto není pro oběti domácího násilí vždy snadné násilí nahlásit a i dokázat.

NÁSILÍ VE VZTAZÍCH

Násilí nezačíná až v manželství, ale velmi brzy. Podle zahraničních údajů celá třetina teenagerů ve věku 13–17 let říká, že mají oni sami nebo jejich přátelé zkušenost s násilím ve vztahu. Často věří, že násilí je „normální“, protože kamarádky prožívají to samé. Každá čtvrtá dívka byla nucena, aby trávila čas jen s partnerem, každá čtvrtá dívka uvádí, že šla v sexu dál, než chtěla, pod tlakem svého přítele, a každá pátá dívka, jež už měla vztah, byla bita nebo fackována. (Průzkum Liz Claiborn, Inc., USA, březen 2006) V ČR provedla výzkum mezi čtyřmi sty respondenty vysokých škol MUDr. Eva Vaníčková (2003), která uvádí, že každý osmý z dotázaných zná strčení, uhození, kopnutí či jiné poranění od svého protějšku, 15 % přiznalo, že se svého protějšku bálo, a za více než třetinu dotázaných jejich chlapec či dívka rozhoduje. Pětině lidí partner zasahuje do toho, co si mají obléknout.

TEXT PŘIPRAVILA:

Martina Hronová – občanské sdružení ROSA

ODKAZY:

Bílý kruh bezpečí, občanské sdružení
 Občanské sdružení ROSA
 Psychosociální centrum Acorus
 Profem, o. p. s.

www.bkb.cz
www.rosa-os.cz
www.acorus.cz
www.profem.cz

S

39. KVĚTINY

Některé ženy dostávají květiny celý život. Některé musejí čekat déle. Ke květinám položeným na jejich vlastním hrobě si už ale přivonět nemohou. Například v Portugalsku se každý měsíc stane obětí domácího násilí pět žen.

A

SÍLA MUŽŮ A ŽEN

CÍLE: odhalit stereotypy ve vnímání mužských a ženských rolí, jejich kvalit a hodnot

ČAS: 20–30 minut

POMŮCKY: pracovní list, balicí papír, psací potřeby, fixy

POSTUP: Studenti nejprve pracují samostatně – vyplňují pracovní list. Ke každému tvrzení by měl každý doplnit pět vět, resp. jmen. Pak ve 4–5členných skupinách své názory prodiskutují a na arch balicího papíru napíší výsledky konsensu. Svou práci pak prezentují a podají argumenty; archy papíru se vyvěsí ve třídě.

REFLEXE: Probíhá formou diskuse, jež by měla směřovat k pochopení, že vnímání rozdílnosti mužů a žen jak z hlediska jejich rolí, tak z hlediska jejich vlastností, schopností a dovedností často podléhá stereotypům. V diskusi mohou zaznít otázky typu: Co se u ženy obvykle považuje za silnou stránku? Co u muže? Dokázali byste uvést příklad dokládající, že to, co jste označili za typické pro ženu, najdete i u některých mužů? Jaké ženy a jaké muže považujete za silné? Proč jste jmenovali právě ty, které máte na seznamu? Jsou to vzory pro vaše vlastní chování? Nebo by se vzorem mohli stát?

ZDROJ: Portmannová, R.: Hry pro posílení psychické odolnosti. Portál, Praha 1999 (upraveno).

I

ZÁKLADNÍ INFORMACE:

Viz *Každá čtvrtá* tematický okruh *Zaostřeno na ženy*.

PRACOVNÍ LIST: SILNÉ ŽENY A SILNÍ MUŽI

ŽENY JSOU SILNÉ, KDYŽ...	1.
	2.
	3.
	4.
	5.
MUŽI JSOU SILNÍ, KDYŽ...	1.
	2.
	3.
	4.
	5.
SILNÁ ŽENA JE...	a)
	b)
	c)
SILNÝ MUŽ JE...	a)
	b)
	c)

S

40. MANŽELSKÝ SLIB

„Johne, berete si Rebeku za svou ženu? Budete ji bít a kopat, budete jí nadávat a ponižovat ji před jejími přáteli, dokud vás smrt nerozdělí?“ I takto by mohl vypadat manželský slib, zejména když si uvědomíme, že každý týden zemřou rukou současného nebo bývalého partnera dvě ženy.

A

EXISTUJÍ IDEÁLNÍ PARTNEŘI?

CÍLE: uvědomit si složitost partnerství mezi mužem a ženou

ČAS: 20–30 minut

POMŮCKY: pracovní list, psací potřeby

POSTUP: Každý student dostane pracovní list s výsledky výzkumu vysokoškolské a středoškolské mládeže, který se respondentů dotazoval, které vlastnosti mladé lidi u jejich partnerů přitahují a jaké partnerské typy mají u nich naději na úspěch. Každý ze studentů posoudí, zda se jeho představy s výsledky průzkumu shodují a co by případně doplnil.

Ve druhé fázi na zadní stranu pracovního listu napíše každý tři nejdůležitější vlastnosti svého vysněného budoucího partnera. V diskusi pak před skupinou posoudí, zda jsou jeho očekávání reálná; stejně tak posoudí reálnost očekávání plynoucích z výzkumu.

REFLEXE: Ptáme se: Bylo něco, co vás v žebříčku vlastností překvapilo? Souhlasíte s pořadím očekávaných vlastností? Znáte někoho, kdo je splňuje? Jak myslíte, že by se seznam změnil, kdyby ho tvořily odpovědi generace vašich rodičů? Projevily se v seznamu některé stereotypy ve vnímání mužských a ženských rolí? Jaké vlastnosti by neměl mít partner, abychom snížili možnost domácího násilí? Jaká jsou rizikové faktory signalizující nebezpečí domácího násilí?

VARIANTA: V závěru reflexe mohou studenti vypracovat za příslušníky svého pohlaví kodex cti. Dívky na arch papíru vypíšou své návrhy pod nadpis „Chceme, aby chlapci...“ (např. ...se neposmívali naší postavě, aby se nad nás nevyvyšovali atd.), zatímco chlapci budou pracovat s tématem „Chceme, aby dívky...“ (např. nám nenadávaly atd.).

ZDROJ: Vališová, A.: Komunikace a vzájemné porozumění, hry pro dospívající. Grada, Praha 2005 (upraveno).

I

ZÁKLADNÍ INFORMACE:

Viz Každá čtvrtá tematický okruh Zaostřeno na ženy.

PRACOVNÍ LIST: JACÍ BY MĚLI A NEMĚLI BÝT ON A ONA?

<p>JAKÝ BY MĚL BÝT ON</p> <p>inteligentní, chytrý</p> <p>vyrovnaný, duševně zralý</p> <p>ohleduplný, cháпající</p> <p>věrný, spolehlivý</p> <p>se smyslem pro rodinu</p> <p>zdravý</p> <p>cílevědomý, průbojný</p> <p>pracovitý</p> <p>urostlé postavy</p> <p>černovlasý, tmavovlasý</p> <p>fyzicky krásný</p>	<p>JAKÝ BY NEMĚL BÝT ON</p> <p>hrubý, surový, vulgární</p> <p>zbabělý, slabošský</p> <p>nevěrný</p> <p>prolhaný, klamající</p> <p>nevšímavý, nepozorný</p> <p>žárlivý, nedůvěřivý</p> <p>náchylný k požívání alkoholu</p> <p>nespolečenský, nekulturní</p> <p>líný</p> <p>nesmí kouřit</p> <p>nepořádný</p>
<p>JAKÁ BY MĚLA BÝT ONA</p> <p>inteligentní</p> <p>věrná, spolehlivá</p> <p>veselá</p> <p>ohleduplná, cháпající</p> <p>se smyslem pro rodinu</p> <p>fyzicky krásná</p> <p>zdravá</p> <p>blondýnka</p> <p>štíhlá, plnoštíhlá</p> <p>pracovitá</p> <p>citlivá</p>	<p>JAKÁ BY NEMĚLA BÝT ONA</p> <p>nevěrná</p> <p>nesnášenlivá, svárlivá</p> <p>hysterická</p> <p>nesmí lhát, klamat</p> <p>panovačná</p> <p>žárlivá</p> <p>nepořádná</p> <p>lhostejná</p> <p>lenivá</p> <p>nesmí kouřit</p> <p>nesmí pít</p>

41. ŽHAVÉ EXOTICKÉ SEXY DÍVKY

Nad veřejnými domy nebo erotickými nočními kluby visí zpravidla cedule nabízející „žhavé exotické sexy dívky“. Nad některými z nich by se ale lépe vyjímal nápis „bité, zneužívané, znásilňované dívky“. Pravda o skutečné situaci mnoha dívek a žen je vše jiné, jen ne svůdná.

CO JE SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ?

CÍLE: pochopit různé definice a poznat různé pohledy na problém sexuálního obtěžování

ČAS: 30 minut

POMŮCKY: pro každého studenta fix a papír, flipchart, pracovní listy

POSTUP: Studenti nejprve pracují samostatně. Snaží se vytvořit svou vlastní definici sexuálního obtěžování, která by podle jejich názoru co nejpřesněji pojem vystihovala. Své definice zapíší na list papíru. Potom si všichni otevřou obálku a pokusí se poskládat karty incidentů tak, aby na vrcholku hromádky byl ten nejzávažnější, vespod nejméně závažný. Pokud bude mít student pocit, že incident do kategorie sexuálního obtěžování nepatří, kartu s ním vyřadí.

V druhé části napíšeme na flipchart ověřené definice (pracovní list č. 2). Studenti hledají shody a odlišnosti jak v definicích, tak v hodnocení jednotlivých deliktů. Všímají si, zda některou z vyřazených karet po seznámení s definicemi z pracovního listu nezařadí zpátky do souboru. Výsledky své práce pak prezentují.

REFLEXE: Probíhá formou diskuse o těchto otázkách: Do jaké míry se vaše definice sexuálního obtěžování shodovaly s těmi na pracovním listu? Objevily se výrazné rozdíly v definicích vytvořených chlapci a děvčaty? Které karty jste vyřadili? Které se na konci hry do sady vrátily a které nikoli? Patří sex za peníze do sexuálního obtěžování? Které formy poskytování sexuálních služeb za peníze jsou nezákonné a trestné?

ZDROJ: Pike, G., Selby, D.: Cvičení a hry pro globální výchovu 2. Portál, Praha 2001 (upraveno).

PRACOVNÍ LIST 1: KARTY INCIDENTŮ

<p>Procházely jsme se a povídaly si. Vtom se k nám připojili dva asi 17letí kluci. Jeden z nich těsně kolem mě prošel a ke svému společníkovi prohodil: „Rád bych jí šáhnul na cecky.“</p>	<p>Mám té holky plné zuby. Pořád se mnou flirtuje a přes své kamarádky a mé kamarády mě zve na rande. Dal jsem jí jasně najevo, že nemám zájem, ale zdá se, že mi nedá pokoj. Pořád mi posílá zamilovaná psaníčka.</p>
<p>Byl jsem v té době na chodbě jediný kluk. Skupina starších holek mě obklíčila, začaly se na mě mačkat a osahávat mě mezi nohama. Nešlo je nijak zastavit.</p>	<p>Skupina chlapců na střední škole stojí každou přestávku na chodbě a kolemjdoucí dívky bodují za jejich fyzické přednosti slovy: „Dávám jí dvojku.“ „Ta má deset bodů, tu bych si dal líbit v posteli!“</p>
<p>Odjela jsem do Německa jako au-pair přes jednu levnou agenturu. Hned za hranicemi mi ale kontaktní osoba odebrala pas. Trvalo půl roku, než jsem se mohla vrátit domů. Celou tu dobu jsem poskytovala sexuální služby jen za stravu.</p>	<p>Několik měsíců jsem snášel drobné políčky a rány od několika větších a silnějších kluků ve třídě. Nakonec vše vyvrcholilo tím, že si na mě o přestávkách sedali a předváděli, že se mnou souloží. Cítil jsem se hrozně.</p>
<p>V neděli jsem si hrála v parku se svým mladším bráškou. Přišel k nám člověk a nabízel nám sladkosti za to, když se s ním půjdeme k němu dívat na internet. Nakonec po mně chtěl aspoň fotografii, jak se jako malá koupu nahá.</p>	<p>Kluci z devítky se v jídelně bavili o tom, které zpěvačky a filmové hvězdy jsou nejvíc sexy. Tomášovi, který se debaty odmítl zúčastnit, se posmívali, že je „teplouš“.</p>

PRACOVNÍ LIST 2: DEFINICE SEXUÁLNÍHO OBTĚŽOVÁNÍ

1. Opakované a nežádoucí verbální a jiné pokusy o (sexuální) sblížení, ponižující a hanlivé sexuálně zaměřené výroky nebo výroky diskriminující někoho z důvodu jeho pohlaví.
2. Každé nevhodné a nežádoucí chování muže vůči ženě.
3. Obtěžující chování vůči ženám, ve kterém hraje svou roli pohlaví a které přitom nemá sexuální složku, je sexistické obtěžování, nikoli sexuální obtěžování.
4. Obtěžování s sebou nese zneužití moci. Obtěžovat mohou jen ti, kteří nad námi mají nějakou moc. Protože jsou v naší společnosti nositeli moci převážně muži, jen muži mohou obtěžovat. Ženy jsou relativně bezmocné. Strategie, které používají proti mužům, mohou někomu vadit, ale nedají se považovat za sexuální obtěžování. Muži jsou před sexuálním obtěžováním chráněni.
5. Ano, sexuální obtěžování je zneužití moci. Za určitých situací ovšem mohou být ženy silnější než muži. Proto mohou být muži obětí sexuálního obtěžování, i když to bývá méně časté. Trpí jím také homosexuální muži.

PROSTITUCE, VYKOŘIŠTĚVÁNÍ ŽEN V PROSTITUCI, OBCHODOVÁNÍ SE ŽENAMI

Obchodování s lidmi – novodobá forma otroctví – existuje i v 21. století. Obchodníci s lidmi působí po celém světě včetně Evropy a České republiky. Nejčastější formou obchodování s lidmi je nucená prostituce žen.

Kampaně různých nevládních i mezivládních organizací se proto snaží upozornit jak širokou veřejnost, tak zákazníky placených sexuálních služeb na to, že ne všechny ženy, které v prostituci pracují, tuto práci vykonávají dobrovolně.

V diskusích jsou mnohdy **směšovány či zaměňovány pojmy „prostituce“, „nucená prostituce“ a „obchodování se ženami“**.

Zatímco při obchodování se ženami za účelem sexuálního vykořisťování či při nucené prostituci dochází k závažnému porušování práv vykořisťovaných osob, prostituce jako taková by měla být (a v některých státech i legislativně je) nahlížena jako legitimní zdroj obživy. Tento postoj vychází z přesvědčení, že člověk má právo rozhodovat o svém těle a o svém osudu. Osoby poskytující placené sexuální služby mají právo na důstojné pracovní podmínky a na to, aby se mohly postavit proti vykořisťování a násilí. V Evropě i po celém světě existuje mnoho organizací, které jsou mnohdy založeny pracovníci poskytujícími placené sexuální služby. Tyto organizace bojují za práva této skupiny a snaží se o vymýcení předsudků, které se k tomuto druhu práce vztahují.

Při **obchodování se ženami** dochází ke zneužívání žen jinými osobami. Obchodované osoby jsou drženy výhrůžkami, podvodem nebo fyzickým násilím na místě často vzdáleném od domova nebo v cizině, jsou nuceny k práci, kterou by dobrovolně nevykonávaly nebo v podmínkách, jež by pro ně byly za běžných okolností nepřijatelné. Často se stává, že za práci nedostávají žádnou nebo jen velmi malou mzdu, musejí pracovat dlouhé hodiny bez možnosti odpočinku a s minimálním přísunem stravy. Obchodování s lidmi má také další formy, např. zneužívání a nucení lidí k práci v zemědělství, v továrním průmyslu, k žebrání, k práci v domácnostech či obchodování se ženami za účelem sňatku.

Obchodníci s lidmi nejčastěji **zneužívají ženy (ale i děti) k poskytování sexuálních služeb (nucená prostituce)**.

STEREOTYPY A PŘEDSUDKY

Právě stereotypy a předsudky, které se vztahují k vykonávání prostituce, či genderové stereotypy obecně mohou odrazovat ženy, které byly obchodovány či vykořisťovány v prostituci, od vyhledání pomoci. Výroky, které mnohdy zaznívají na adresu obchodovaných žen (mohou znít např. „neměla být tak naivní, za svoji situaci si může sama“, „prostitutka, ta je na prodej, a tedy nemůže být znásilněna“, „věděla, co bude dělat, tak ať si nestěžuje“ a mnoho dalších), jen dokládají, že ten, kdo je vyslovil, si neuvědomuje fakt, **že za spáchané násilí je vždy vinen pachatel**.

Hlavním nástrojem boje proti obchodování s lidmi a nucené prostituci je kromě bourání stereotypů a předsudků vůči ženám poskytujícím placené sexuální služby především **cílená prevence obchodování s lidmi a potírání tohoto druhu kriminality**.

STATISTIKY

Vzhledem k tomu, že obchodování s lidmi a nucená prostituce jsou kriminálním jednáním a odehrávají se v ilegalitě, je velmi obtížné získat přesná data. U údajů, které jsou k dispozici, se jedná buď o odhady nebo o čísla zachycující jen výsek reality (např. počty pachatelů, které se podařilo odsoudit, počty klientek pomáhajících organizací apod.).

Podle nejnovějších výzkumů je **na světě obchodováno minimálně 2,45 milionu osob**.

V České republice nebyl doposud realizován výzkum, který by kvalifikovaně stanovil počty obchodovaných osob nebo žen, které jsou nuceny k prostituci. Na základě dostupných informací lze však usuzovat, že v České republice jsou obchodovány či vykořisťovány v prostituci řádově až stovky osob.

PŘÍČINY OBCHODOVÁNÍ SE ŽENAMI

Obecné:

- Nerovnoměrné rozdělení bohatství ve světě.
- Nedostatek možností získat práci v zemích původu.
- Poptávka po levné pracovní síle, zejména pro nekvalifikované profese, v cílových zemích.
- Nedostatek legálních možností migrovat.
- Vysoké zisky z obchodování s lidmi, malé riziko odhalení pro obchodníky.
- Malé povědomí o rizicích obchodování i o vlastních právech a nástrojích, jak je bránit.

Genderově podmíněné:

- Feminizace chudoby.
- Nerovnosti na trhu práce (v chudých zemích ženy nemají téměř žádné šance na uplatnění).
- Feminizace migrace (dříve ženy migrovaly jako součást rodiny, v současnosti stále častěji hledají možnosti k obživě samostatně).
- Tolerance k násilí na ženách.
- Poptávka po levné pracovní síle ve feminizovaných profesích (pečovatelství, práce v domácnostech, prostituce apod.).

TEXT PŘIPRAVILA:

Petra Kutálková – La Strada Česká republika, o. p. s.

ODKAZY:

Bílý kruh bezpečí, občanské sdružení
La Strada Česká republika, o. p. s.

www.bkb.cz
www.strada.cz ; INFO a SOS linka tel.: 222 71 71 71